

Atıf - Reference: Özkantar, Özer (2019) Türk televizyonlarında yayınlanan gelin kayınvalide programları: Hegemonik erkeklik bağlamında bir inceleme. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 4(7): 16-35.

Türk televizyonlarında yayınlanan gelin kayınvalide programları: Hegemonik erkeklik bağlamında bir inceleme

M. Özer Özkantar*

Öz

Bu çalışmada Türk televizyonlarında yayınlanan ve kendine gelin kayınvalide ilişkilerini konu alan iki farklı program, hegemonik erkeklik kavramının Türk toplumundaki yansımaları bağlamında ele alınmaktadır. Bu noktada Gelinim Mutfakta ve Zuhâl Topal'la Sofrada programları feminist eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu programların eleştirel analizinde erkek egemen toplumun güçlü bir kitle iletişim aracı olan televizyon üzerinden kadınları nasıl edilgenleştirdiği ve erkek egemen ideolojiyi pekiştirmede ne tarz bir yöntem izlediği vurgulanmıştır. Buna göre, ataerkil yapının ortaya koyduğu toplumsal cinsiyet rolleri bu programlar aracılığıyla kadınların aleyhine işlemektedir. Yani kadınlar değişen Türk toplumsal yapısına rağmen televizyonlarda hala yüzeysel, edilgen hatta absürt şekilde betimlenmekte ve toplumsal anlamda ikinci plana atılmaktadır. Bu süreçte ise televizyon programlarının mevcut tahakkümün en belirgin ideoloji taşıyıcılarından biri olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle ilgili çalışmada kadın rollerinin televizyon programlarında hegemonik erkeklik bağlamında nasıl sunulduğu analiz edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Kitle iletişim araçları, toplumsal cinsiyet, hegemonik erkeklik, gelin-kayınvalide programları

Bride/mother-in-law programmes broadcasting in Turkish televisions: A study in the context of hegemonic masculinity

Abstract

In this study, two different programs, which are broadcast in Turkish TVs and focus on the relations between bride and mother-in-law, are discussed in the context of the reflections of hegemonic masculinity in Turkish society. At this point, Gelinim Mutfakta and Zuhâl Topal'la Sofrada programs were analyzed by feminist critical discourse analysis method. In the critical analysis of these programs, it has been emphasized how the male-dominated society is passivating women through a powerful mass media, and what kind of a method to reinforce the male-dominated ideology. Accordingly, the gender roles of the patriarchal structure operate against these women through these programs. In other words, despite the changing Turkish social structure, women are still portrayed in a superficial, passive and even absurd way on television and are push into the social background. In this process, television programs are thought to be one of the most prominent ideology carriers of current domination. Therefore, in this study, it was analyzed how female roles are presented in the context of hegemonic masculinity in television programs.

Keywords: Mass media, gender, hegemonic masculinity, matrimonial shows.

---

* Öğretim Görevlisi, Gaziantep Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu, e-posta: ozerozkantar@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9364-5606

Giriş

Günümüz Türkiye'sinde toplumsal pratikler, kültürel kodlar ve değerler birçok farklı etmen aracılığıyla belirlenmektedir. Ancak hala ataerkil düzenin postmodern kapitalizm sürecinde dahi devam ettiği ülkemizde, birçok toplumsal değişime rağmen erkek egemen toplumun getirdiği yazılı olmayan kuralların hâkimiyeti devam etmektedir. Her ne kadar 1990'lı yıllardan itibaren Türk toplumunda sosyo-kültürel yapıda radikal diyebileceğimiz değişimler yaşansa, kadın figürü kendini toplumsal bağlamda yeniden tanımlasa da bazı kültürel pratikler neredeyse hiçbir değişikliğe uğramadan kendini pekiştirmeye devam etmiştir (Bozok, 2018: 40).

Türkiye'de ataerkil bir düzenin olması, Osmanlı'dan günümüze gelen geleneksel anlayışla yakinen ilgili olsa da bu durumu sadece kültürel dokularla ve geleneksel yaklaşımlarla açıklamak yeterli olmayacaktır. Günlük hayatımızın neredeyse her noktasında, erkek egemen bir yaklaşımın hüküm sürmesinde ideolojik uzantıların varlığı da hatırlanması gereken bir diğer önemli detaydır. Bu bağlamda, erkek egemen düzenin kendini sürekli olarak üretmesi ve sonrasında kendi yarattığı değerler üzerinden pekiştirmesinde kitle iletişim araçlarının rolü oldukça büyüktür (Demren, 2003: 33). Özellikle TV programları üzerinden verilen kimi zaman açık çoğu zaman ise gizli mesajlar, Türk toplumundaki ataerkil düzenin her geçen gün daha da güçlendiğini iddia etmek mümkündür.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, kadınların ve erkeklerin geleneksel toplumsal rolleri dönemin baskın ideolojisi ve bu ideolojiyi toplumlara dayatan kitle iletişim araçları ile de yakinen ilgilidir. Kitle iletişim araçları, özellikle de televizyon, boş vaktin düzenlenmesi ve büyük kitlelerin kontrol altında tutulmasında kentlerin bile çok ötesinde bir güce sahiptir. Televizyon kendisinden önceki iletişim, sanat ve eğlence şekillerini köklü bir şekilde etki altına almıştır. George Comstock'un da belirttiği gibi "artık hiçbir şey televizyondan önceki gibi değildir" (Mutlu, 1991: 35). Bu noktada kapitalist toplumlarda, özellikle ataerkil düzenin güçlü olduğu yapılarda hegemonyayı sağlayan en belirgin gücün kitle iletişim araçları olduğu söylenebilir (Kılınç, 2017: 29).

Bunun yanı sıra Althusser'in de Devletin İdeolojik Aygıtları olarak adlandırdığı kavrama göre devlet, baskı aygıtları yanında, zor kullanmak yerine ideoloji kullanarak işleyen bir yapı geliştirmiştir. Bu yapı içerisinde sivil yapıda olmalarına rağmen devlet kurumu gibi hareket eden kilise, okullar, hukuk sistemi, sendikalar ve kitle iletişim araçları yer almaktadır. Bu araçlar sayesinde tahakküm kendi gücünü kitlelere kabul ettirmektedir (Kılınç, 2017: 58). Althusser'e göre hiçbir sınıf, devletin ideolojik aygıtları üzerinde ve içerisinde kendi hegemonyasını uygulamadan devlet iktidarını sürekli olarak sağlayamaz. İdeolojik açıdan egemenlik kurmak ancak ve ancak yukarıda da altı çizildiği gibi kitle iletişim araçları gibi ideolojik aygıtların aktif şekilde kullanımı ile mümkün olabilir (Mattelart, 1998: 76).

Bu süreçte televizyona ayrı bir parantez açmak mümkündür. Televizyon çeşitli programlar aracılığıyla izleyicilerin bilinçaltına ideolojik mesajlar aracılığıyla hükmetmekte ve kişilerin algılarını bu yolla yönlendirebilmektedir. Bu sayede televizyon programlarındaki kadın ve erkek sunumları geleneksel roller doğrultusunda medyada sunulmaktadır. Bu sunuma göre, kadın erkeğe hizmet eder ve güç sembolü olarak erkek ön plana çıkartılır. Yani kadına ve erkeğe stereotopik kalıplar yüklenir ve televizyon formatları bu rolleri pekiştirir (Nizam ve Kök, 2017: 159).

Bu noktada Televizyon bir ideolojik aygıt olarak aşırı erkeklik, negatif erkeklik ya da hegemonik erkeklik olarak bilinen ataerkil düzenin kadınların aleyhine işlemesi sürecinde güçlü bir aracı olarak nitelendirilebilir (Sancar, 2009). Örneğin birçok TV

programında erkeğe güçlü, mantıklı, katı, dayanıklı, çalışkan gibi roller yüklenirken kadınlar çoğu programda hala naif, kırılğan, hassas, duygusal olarak resmedilmekte ya da cinsel birer obje olarak tasvir edilmektedir. Bir diğer deyişle toplumsal cinsiyet rollerinin medya üzerinden belirlendiğini, pekiştirildiğini ve kadının aleyhine kullanıldığını söylemek mümkündür (Prusank, 2007).

Günümüzde televizyon günlük hayat pratiklerini kendi ideolojisi doğrultusunda yeniden üretmekte ya da inşa etmektedir. Bu üretim sürecinde ise başlıca televizyon söylemi tüketim ideolojisi, iktidar değerleri ve ataerkil kodlar üzerinden gerçekleşmektedir (Mutlu, 1991). Bu duruma zemin hazırlayan en belirgin TV formatlarından birinin Türk TV'lerinde yayınlanan 'reality show'lar olduğu söylenebilir. Hemen her kanalın sabah, öğlen ya da akşam kuşağında yer alan bu formatlar çoğu kez evlilik ve özel hayata dair konuları hedef almaktadır. Geçmiş yıllarda evlilik ya da izdivaç programları adı altında gösterilen bu şovlar tamamen kurgusal yapısı dolayısıyla aldığı yüksek reytinglere rağmen en sonunda yayından kaldırılmışlardır (Milliyet Web, 2017). Ancak bu sürecin çok daha sansasyonel yeni bir formatın ortaya çıkışına zemin hazırladığı söylenebilir; gelin kayınvalideleri ele alan programlar.

Gelin kayınvalide ilişkilerini kendine merkez alan yeni formatta kültürel ve toplumsal değerler hırpalanarak kıyasıya bir rekabete giren gelinler ve kayınvalideler gösterilmeye başlanmıştır. Türk aile yapısı içerisinde en çok öne çıkarılan saygı, misafirperverlik, güler yüzlülük, yardımseverlik gibi kavramların bu formatlarda hayli yıpratıldığını söylemek yanlış bir tespit olmayacaktır. Bu noktada akla Andy Warhol'un "herkes bir gün 15 dakikalığına ünlü olacak" cümlesi gelmektedir (Ingram, 2016). Bu programlarda 15 dakikalık şöhret uğruna insanlar birbirleriyle kıyasıya kavga etmektedirler. Bu durum da doğal olarak Türk toplumundaki manevi değerlerin giderek çökmesine ya da yozlaşmasına neden olmaktadır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında, bahsi geçen gelin kayınvalide programlarının sadece evlilik ve aile değerlerini yok etmediğini diğer yandan da birer ideolojik aygıt olarak işlev gördüğünü ve egemen siyasi ya da kültürel sistemin pekiştiricisi şeklinde bir işleve sahip olduğunu belirtebiliriz. Özellikle, ülkemizdeki gelin kayınvalide programları format itibarıyla kadınların yerinin mutfak olduğunu vurgulamakta, programlardaki saçma olaylarla kadınlar yüzeysel kişiler olarak gösterilmekte ya da programlarda kadınlar sıklıkla ağlarken tasvir edilerek kadın figürü zayıf ya da kırılğan karakterler olarak resmedilmektedir. Dahası evlilik ya da gelin kayınvalide ilişkilerini konu alan programlarda kadınların sadece bir erkekle beraber olduğunda mutlu olabileceği mesajı verilerek kadınlar pasifize edilmektedir (Harris, 2004: 74). Bu durum direkt olarak erkek egemen toplumun bu TV formatı üzerinden kendini pekiştirmesi, kadını ise edilgen hale getirip ötekileştirmesiyle ilgili olduğu söylenebilir. Bir diğer deyişle tahakküm kendini hegemonik erkeklik üzerinden ortaya koymakta ve egemen ideoloji gelin-kayınvalide programları ile kendini tekrar hatırlatmaktadır şeklinde de ifade edilebilir.

Bu nedenle, bu çalışmada, evlilik programlarının dönüştürülerek yeni bir hal aldığı gelin kayınvalide program formatı eleştirel bir şekilde incelenecektir. Çalışmanın örneklemini Fatih Ürek'in sunduğu ve hafta içi her gün öğle saatlerinde yayınlanan "Gelinim Mutfakta" programı ve Zuhâl Topal'ın sunuculuğunu üstlendiği ve yine hafta içi yayınlanan "Zuhâl Topal'la Sofrada" programı oluşturacaktır. Bu programların seçiminde reyting puanları ölçü alınmıştır. İlgili programların analizi 2018 yılı kasım ayının ilk haftasında yayınlanan dört farklı bölüm ile sınırlıdır. İlgili bölümler tesadüfi örneklem yoluyla seçilmiştir. Programlar feminist eleştirel söylem analiz yöntemi ile irdelenecek böylece hegemonik erkeklik kavramının ideolojik uzantılarının TV

programları üzerinden toplumlara nasıl dayatıldığı ifade edilecektir. Ancak ilgili programların incelenmesi öncesinde toplumsal cinsiyet ve kimlik kavramları açıklanacak, erkek kimliği ve hegemonik erkeklik yaklaşımına dair bilgi verilecek sonrasında ise Türkiye’de kadına ve erkeğe yüklenen toplumsal roller açıklanarak genel bir çerçeve çizilecektir.

Toplumsal cinsiyet

Toplumsal cinsiyet hem sosyolojik hem de biyolojik olarak tanımlanan bir kavramdır. Ancak genel anlamda, farklı kültürde, tarihin farklı anlarında ve farklı coğrafyalarda kadınlara ve erkeklere toplumsal olarak yüklenen roller ve sorumlulukları ifade eder. Toplumsal cinsiyet kısaca, sosyal yönden kadın ve erkeğe verilen roller, sorumluluklar olarak tanımlanır (Türk Dil Kurumu, 1945).

Toplumsal cinsiyet kavramının tarihine bakıldığında çok eski bir kavram olmadığı görülecektir. 1960’larına sonlarında bu kavramın biyolojik cinsiyetten ayırmak için ilk kullanan kişi Robert Stoller’dır (Segal, 1992). Ancak bu kavram 1970’lerin ortasında Ann Oakley ile popülerlik kazanmıştır. Oakley, biyolojik anlamda cinsiyetin (sex) kadın ve erkeğin biyolojik anlamdaki farklılığını ortaya koyma bağlamında kullanıldığını ancak toplumsal cinsiyetin (gender) erkek ve kadın arasındaki toplumsal ilişki ve eşitsizliğe gönderme yaptığını ifade etmektedir (Marshall, 1999: 48).

Yukarıdaki bilgilendirmede de görüldüğü üzere cinsiyet yani sex kavramı ile toplumsal cinsiyet yani gender kavramları farklı şeylere atıfta bulunmaktadır. Buna göre, cinsiyet (sex) kişilerin biyolojik cinsiyetini açıklayan demografik bir sisteme karşılık gelirken toplumsal cinsiyet terimi kadın ya da erkek olmayla ilintili, toplumsal ve kültürel süreçlerin yüklediği anlamları ve beklentileri ifade etmektedir (Dökmen, 2004). Bu noktada, toplumsal cinsiyet, toplumun bireyi direk olarak etkilediği bir mekanizma olarak da ifade edilebilir. Erkek ve kadın için toplum tarafından biçilen roller, beklenen davranışlar ve tüm cinsiyetçi tabular bu kavramın içinde değerlendirilebilir.

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarıyla ilgili farklılıkları daha keskin çizgilerle belirtmek gerekirse, cinsiyet (sex) doğal ve biyolojiktir, üreme işlevindeki farklılıkları tanımlamada kullanılır ve dünyanın her yerinde aynı algıyı yaratır. Yani kadın ve erkek biyolojik açıdan evrenseldir. Fakat toplumsal cinsiyet (gender) kültürel, sosyal ve toplumsal bir sistemin parçasıdır, insanoğlu tarafından ortaya koyulur, eril ve dişil rollere, niteliklere ve beklentilere gönderme yapar. Dahası oldukça değişkendir, toplumdaki topluma, kültürden kültüre hatta aileden aileye değişkenlik gösterebilir (Bhasin, 2003).

Bu durumda, toplumsal cinsiyet kişilerden beklenen rollerin bireyler üzerindeki yansımalarıdır. Örneğin daha doğmadan kız çocuğuna alınan pembe renk kıyafetler ya da erkek çocuğa alınan mavi renk oyuncaklar, toplumun onlar için çizdiği bir yaşam şeklinin doğal sonucudur. Bu süreç, daha ufak yaştan itibaren insanlar üzerine giydirilen rollerle ilgili olmakla beraber aynı zamanda toplumun kişi üzerindeki temel beklentisini de ifade etmektedir. Örnek verilecek olursa, toplumda kadın figürünün anne, evcimen, uysal, şefkatli, itaatkâr ya da duygusal olarak resmedilmesi ya da erkek figürünün baba, otorite, kabadayı ya da güç odaklı betimlenmesi tamamen toplumun bizlere çizdiği rollerin yarattığı bir durumdur (Ersoy, 2009: 213).

Bu süreç, yani erkeklik ya da kadınlık rollerinin benimsenmesi, bazen bir öğrenme güdüsüyle gerçekleşirken çoğu kez toplum tarafından dayatılan kuralların yarattığı bir mecburiyetle ilintilidir. Buna göre, kadın ve erkek, kendini topluma sunarken, yani

konusur, davranır ve yaşarken, belirli kodlara uymak zorunda kalır. Toplumun ortaya koyduğu normlara, ideolojilere ya da belirlenen kadın ve erkek rollerine uyulmadığında ise, sistem sizi ya sürece uyum sağlamanız konusunda zorlar ya da sistemin dışına iterek kendi içinde bir ayrışmaya, dışlama sürecine girilmesine neden olur (Yüksel, 1999).

Kimlik

Kimlik, bireylerin kendilerini anlamlandırma, bir şeye, bir yere ait olma ihtiyacıyla ortaya çıkan bir bilinç sürecidir. Birden fazla tanımı olan kimlik kavramı hem kişilerin kendini toplum içinde nasıl anlamlandırdığı hem de yaşanan toplumun bireye nasıl bir rol biçtiğiyle ilintilidir. Kimlik, toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özellikler bütünü olarak tanımlanabilir (Türk Dil Kurumu, 1945). Kimlik kavramı her ne kadar oldukça eski bir tarihe sahip olsa da 20. yüzyılda modernizmin de etkisiyle daha somut şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Kimlik kavramı, genelde kültürel ve toplumsal yaklaşımlar üzerinden farklı boyutlarla ifade edilmeye çalışılmıştır. Örneğin, Jeffry Weeks, bireylerin farklılıklarını ve ortak yönlerini kıyaslayarak tanımladığı kimlik kavramını bir ait olma sorunu olarak betimlemiştir (Weeks, 1998: 104). Nuri Bilgin'e (2007) göre ise kimlik tanımı "bir kişi ya da grubun kendisini tanımlaması ve kendini diğer kişi veya gruplar arasında konumlamasıdır."

Kendine hem psikolojide hem de sosyolojide yer bulan kimlik kavramı ve kimlik algısı sistematik tanımlarla beraber bireysel örnekler üzerinden de anlaşılmaya çalışılmıştır. Psikolojiye göre kimlik, benlik ve kişilik kavramlarının merkezde olduğu ve kişileri diğer bireylerden ayıran bir sistem olarak tanımlanmaktadır. Sosyolojik kimlik ise, toplumsal cinsiyet ve sınıf belirlemelerinde kullanılan bir kavram olup, bireyin sosyal durumunu ifade eder (Aşkın, 2007: 114).

Yukarıdaki tanımların da ışığında kimlik kavramının çok boyutlu olduğunu söylemek mümkündür. Tajfel ve Turner'a (1979) göre kimlik kavramı kişisel kimlik ve sosyal kimlik olmak üzere iki kategoride incelenmektedir. Buna göre, kişisel kimlik bireyin kendine özgü özellikleri ve ilişkileri üzerinden tanımlanırken, sosyal kimlik kişinin, grup üyeliği açısından ne ifade ettiğini açıklar. Bu bağlamda bireyin toplum içinde kendini nereye koyduğu, nasıl tanımladığı ve toplumun onu sistem içersinde nereye oturttuğu sosyal kimlik kavramının merkezinde yer almaktadır. Aslında, birey kendini ait hissettiği gruba göre tanımlamakta ve içinde bulunduğu sosyal çevrenin verdiği kararlar onun da kararları üzerinde birincil etki göstermektedir.

İngiliz Kültürel Çalışmaları'nın önde gelen temsilcilerinden biri olan Stuart Hall ise kimliği, ulusal ve uluslararası şartlar, tarihi ve kültürel söylemler ve deneyimler aracılığıyla kurulan ve edinilen güven, özdeşleşme ve sahiplenme hissini elde etme arzusuyla farklı kavramlar arasındaki müzakerelerin yarattığı gerilimin biçim verdiği bir aidiyet duygusu ve yaklaşımı olarak açıklamaktadır (aktaran Binark, 2001). Kimlik kavramı birçok alanda farklı anlamlar yüklenerek tanımlandığı için standart bir yaklaşımla ifade etmek pek olası değildir. Örneğin, bireyler kendilerini hem toplumsal roller üzerinden kadın ya da erkek kimliğiyle tanımlayabilirken aynı zamanda siyasi kodlar üzerinden de muhafazakâr ya da özgürlükçü gibi kimliklerle de tanımlayabilmekteler. Buradaki temel mesele kişinin kendini nereye ve neye ait hissettiğiyle ilgilidir. Bu nedenle kimlik çok boyutlu bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Aşkın, 2007).

Kimlik, sürekli değişen, farklılık gösteren bir sistemin parçasıdır. Modern dünyamızda kişiler anne, öğretmen, eş, kardeş gibi birden fazla farklı sosyal kimlikle karşımıza çıkabilmektedir. Ayrıca, kimlikler ve onları çevreleyen sistemler toplumsal cinsiyet kalıplarının oluşmasında da ciddi bir yere sahiptir. Örneğin, toplumun erkek üzerinde oluşturduğu temel beklenti, bireyin biyolojik cinsiyetiyle ilintili değildir. Toplumlar ve sistemler, erkek ya da kadınlara roller ve toplumsal kimlikler çizer ve bunu genelde kişilere dayatır (Connolly, 1995).

Bireyler ise, öz benliklerinin dışında belirlenen kimliklerin içine girerek toplumsal rollerini gerçekleştirirler. Aksi olması durumunda, bireyler ötekileştirilebilir ya da toplumsal kimliklerine paralel davranmaları konusunda yaptırımlarla karşılaşabilirler. Bu noktada, kimlik kavramı ben algısından çok grup içerisinde edinilen rolün yarattığı bir sosyal yansımanın sonucudur. Modernist bakış açısına göre ise kimlik ikili karşıtlıklar üzerine yani kadın ve erkeğin farklılıkları üzerine kuruludur (Akca ve Tönel, 2007). Bu farklılıklar, çoğu kez kadınların aleyhinde kullanılırken erkeklerin ise lehine kullanılmaktadır.

Erkek kimliği ve hegemonik erkeklik

Erkek kimliği ve erkeklik tanımlarına bakılacak olursa farklı kurum, kuruluş ve yazarların farklı açılarla yapmış olduğu subjektif açıklamalar görülecektir. Örneğin çeşitli sözlüklere bakıldığında karşımıza çıkan tanımlar erkek kimliğiyle ilgili oldukça belirgin toplumsal mesajlar vermektedir. Örneğin TDK'ya (1945) göre erkek için birincil kullanılan kelimeler “yetişkin adam, bay, er”, üçüncü olarak kullanılan kelime “koca”, dördüncü kelime ise “sözüne güvenilir, mert” ifadeleridir. Bunun dışında, Segal'e (1992) göre erkeklik ne olması gerektiği değil ne olunmaması gerektiği üzerinden tanımlanmıştır. Buna göre, “erkek olmak kadın olmamaktır, eşcinsel olmamaktır, herhangi bir “ikinci sınıflık” işaretiyle -etnik veya başka türlü- damgalanmamış olmaktır.” Connell ise, erkekliği iktidar algısını güçlendirmek için, kadınlık kavramına karşı tanımlanmış bir toplumsal cinsiyet düzeni olarak ifade etmiştir (Demez, 2005: 82).

Erkeklik tanımları genelde, ataerkil düzenin erkeğe dayattığı roller üzerinden tanımlanmaktadır. “Erkeklik, bir biyolojik cinsiyet olarak erkeğin toplumsal yaşamda nasıl duyup, düşünüp, davranacağını belirleyen, ondan salt erkek olduğu için beklenen rolleri, tutum ve davranışları içeren pratikler toplamıdır” (Atay, 2004). Brannon ise, erkekliği duygu kontrolü, kadınsı olan her şeyden uzak durma, homofobi, güç ve başarı olarak tanımlamayı tercih etmektedir (Brannon, 1995: 71).

Sancar'ın erkeklik tanımı ise erkek egemen toplum ve erkeklik sınırları üzerinden yapılmıştır. Sancar erkekliği sadece biyolojik bir yaklaşımla tanımlamaktan uzak durmuş ve erkekliği hegemonik erkeklik ve ötekileştirilen erkeklik gibi farklı açılarla incelemiştir. Ayrıca, erkeklik kavramı Sancar'a göre bir “iktidar inşasıdır” (Sancar, 2009: 19). Sancar'a (2009: 19) göre;

Erkekliğin, diğer toplumsal cinsiyet konumlarında olduğu gibi, bir iktidar ilişkisi bağlamında inşa edilip farklı bağlamlara eklenerek hareket edebilmesi için sahip olunan/yitirilen bir meta gibi düşünülmesi ve “erkek olan erkek” ve “erkek olmayan erkek” arasında bir ayrım yapmayı olanaklı kılmak gerekir. Diğer deyişle erkeklik, sınırları ve kaybedilme koşulları her zaman belirsiz, değişken, geçişli ve gündemde olan bir iktidar inşa stratejisi olmak durumundadır.

Erkeklik kavramı doğru orantılı olarak anlaşılması ve açıklanması gereken bir diğer kavram ise hegemonik erkeklik yaklaşımıdır. İlgili kavramın çıkış noktası “Yeni Bir

Erkeklik Sosyolojisi” isimli makaleye dayanmaktadır. Carrigan, Connell ve Lee tarafından Gramsci’nin Hegemonya kavramı temel alınarak geliştirilen ilgili çalışmada erkeklik ve güç ilişkileri temel alınmaktadır (Akca ve Tönel, 2007: 27). Bu makaleye göre, hegemonik erkeklik belirli erkek gruplarının iktidar ve zenginliği nasıl hâkimiyetleri altına aldıkları, gücü ve baskıyı ortaya çıkaran toplumsal ilişkileri nasıl meşrulaştırdıklarını ve yeniden ürettiklerini anlama amacıyla ortaya koyulmuş bir kavramdır (Carrigan ve diğerleri, 1985: 112). Bu kavramın, bir erkek grubunun diğer erkek grubuna ya da kadınlara kurduğu üstünlüğü anlatmak için de kullanıldığı söylenebilir. Hegemonik erkeklik ayrıca kültürel ve toplumsal bir doku içerisinde kültürel bağlamda destek gören, yüceltilen, örnek olarak gösterilen ve mazur görülen cinsiyet pratiklerinin oluşturduğu, söz konusu formasyon içerisindeki diğer erkekleri az ya da çok etkileyebilen bir erkek olma şeklidir şeklinde de tanımlanabilir (Özby ve Baliç, 2004: 92).

Aydan Özsoy ise Yerli Polisiye Televizyon Dizilerinde Hegemonik Erkek(lik) isimli makalesinde, ilgili kavramı zorlu ve acımasız bir güç mücadelesinin çok daha ötesinde, özel hayatın ve kültürel süreçlerin örgütlenme sürecine sızan mücadele halindeki toplumsal güçler oyununda elde edilen sosyal ve toplumsal üstünlük olarak açıklamaktadır (Özsoy, 2011: 141). Beneke ise hegemonik erkekliği erkeğe yüklenen çeşitli roller üzerinden açıklamaktadır. Ona göre, erkek ve kadın doğuştan farklıdır, gerçek erkek, kadına karşı üstündür ve erkeklere yüklenen rollerin dışında hareket eden öteki erkeklerden de üstündür, kadınlarla kodlanmış aktivitelerle ilgilenmek erkekler için aşağılayıcıdır, erkekler güçlü görünmeli ve duygusal yanlarını ortaya koymamalıdır, sertlik ve hâkimiyet erkeğin kimliklerinde merkezi öneme sahiptir. Ayrıca, cinsellik erkek için zevk almaktan öte iktidarını ve benliğini kanıtlama aracıdır (1997: 48). Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, hegemonik erkeklik, erkeğe toplum tarafından yüklenen roller üzerinden oluşturulmaktadır.

Hegemonik erkeklikle alakalı olarak bir diğer yaklaşım ise Jeff Hearn’dan gelmektedir. Hegemonik erkeklik dendiğinde anlaşılması gereken erkeklik hegemonyasıdır. Buna göre, beyaz, orta-sınıf, orta yaş, heteroseksüel, homofobik, Anglosakson, Hristiyan, Batılı erkek ideal erkek olarak gruplandırılmaktadır. Ayrıca, riskli sevme, fiziksel anlamda dayanıklılık ve güçlü olma, ısrarcılık, ataklık, benmerkezcilik, şikâyet etmeme, homofobik bir heteroseksüellik hegemonik erkekliğin alt satırlarını oluşturmaktadır. Ayrıca, Hearn, hegemonik erkeğin sadece kültürel bir temsil olmadığını, iktidar ilişkileriyle birincil bağlantısı olduğunu ifade etmektedir (2004: 87). Hearn’in ifadelerini destekleyecek şekilde buna benzer bir diğer yaklaşımı ise Whitehead’in düşüncelerinde görülebilmektedir. Ona göre, hegemonik erkeklik kavramı dâhilinde bu kavrama dair söylem ya da yaklaşımlara uymayan diğer erkek grupları ya da toplulukları tamamen ortadan kaldırılamaz, ya ötekileştirilir ve ikincil bir statüye yerleştirilir ya da hegemonik erkeklik çeşitli baskı yöntemleri ile onlara nasıl erkek olunması gerektiğini dikte eder (2002: 89).

Bunlara ek olarak, Connell’in hegemonik erkeklik yaklaşımına göre ise hegemonik erkeklik; erkeklerin kadınlar üzerinden inşa ettikleri ve diğer erkeklik biçimlerine de kabul ettirdikleri güç ve iktidar ilişkilerinin izdüşümleri olarak ifade edilmektedir (1998: 233). Connell’a göre, erkeklik toplum içinde kendiliğinde oluşan bir sistemdir. Gücü ve iktidarı elinde bulunduran erkeklerin sosyal ve toplumsal tanımı sadece zihinsel beden imajlarını ve fantezileri kapsamaz, aynı zamanda kas gücü, duruş ve beden duygusunu da içerir. Erkeğin bedeni erkekliğin tek göstergesi değildir ancak erkekliğin ifadesinde önemli yer tutar (2002: 134). Levy ise Connell’in hegemonik erkeklik ile ilgili

düşüncelerini eril tahakkümün yeniden üretimini sağlayan ve mevcut ideolojide kendine yer bulan ve anlam kazanan bir yaklaşım şeklinde ifade etmiştir (2007: 254).

Son olarak Serpil Sancar (2009: 32), hegemonik erkekliği “iktidarı elinde tutan erkeklerin sahip olduğu erkeklik değer ve yapılarının toplumun geri kalanına, erkeklere ve kadınlara, farklı biçimlerde özendirerek, zorlayarak, dışlayarak ya da paylaşarak kabul ettirilmesini sağlayan düzenin adıdır” şeklinde tanımlamakta ve Connell (2009: 32) hegemonik erkeklik kavramını şu şekilde özetlemektedir:

Hegemonik erkeklik kavramı, nasıl olup da küçük bir azınlık erkeğin bütün iktidar ve güç pozisyonlarını ellerinde tuttuğunu; bunu nasıl meşrulaştırıp tahakkümü yeniden var edebildiğini açıklamaya çalışır. İktidarı elinde tutan erkek grubu sayıca çok azdır; ama bu durum geniş bir erkek kesiminin onayı ve suç ortaklığı ile beslenen hegemonik bir oluşumdur. Çünkü hegemonik erkeklik pratiklerini onaylama, katılma ya da ses çıkarmama karşılığında farklı erkekliklere maddi kazançlar ve ayrıcalıklar sunulur.

Türkiye’de erkek kimliği ve kadın kimliği

Ataerkillik Türkiye’deki toplumsal cinsiyet rollerinin temel belirleyicisi olarak ifade edilebilir. Ataerkillik kavramının kökleri Antik Yunan dönemine dayanır ve bir soyun reisi anlamında kullanılır (Bozok, 2018: 32). Ataerkillik babanın iktidarı, babanın aile içerisindeki diğer üyelere yani eşine ve çocuklarına hükmetmesi olarak da tanımlanabilir (Ehrenreich, 1995: 284). Ayrıca Hartman, ataerkilliği parasal temeli olan ve erkeklerin kadınlar üzerinde baskı kurmalarını sağlayan hiyerarşik ilişkiler ve erkek erkeğe dayanışmayı kapsayan sosyal ve toplumsal ilişkiler ağı olarak tanımlamaktadır (aktaran Özçatal, 2011). Görüldüğü üzere kavram olarak ataerkillik babanın gücüne odaklanan, erkek odaklı bir sistemin uzantısıdır ve hegemonik erkeklik kavramıyla da örtüşmektedir.

Türkiye’de kökleri itibariyle daha önce de belirtildiği üzere ataerkillik yapının baskın olduğu bir ülkedir. Bu noktada Türk toplumunun kadın ve erkek kimlikleri ve ataerkillik kavramına olan yaklaşımını iki bölümde incelemek mümkündür. İslamiyet öncesi Türk toplumlarında, kadın ve erkek toplumsal yapı içerisinde oldukça eşit bir şekilde konumlanmıştı. Ancak İslamiyet’e geçiş ve Arap kültürünün etkisiyle Türk toplumlarında hegemonik erkeklik kavramı ön plana çıkmaya başlamıştır. Her ne kadar Osmanlı döneminde Tanzimat Hareketleri ile belirli modernleşme çabaları olsa da yine de erkeğin miras hakkı, erkeğin şahitliğinin kadının yaptığı şahitlikten üstün olması, çok eşlilik, zina gibi örnekler Osmanlı döneminde de erkeğin belirgin ölçüde kadına göre üstün görüldüğünü bize hissettiren durumlardır (Şimşek ve Öner, 2015: 451).

Ataerkillik ve erkek egemen bir toplum olarak algılanan Türkiye’de erkek ve kadın kimlikleri toplumsal roller üzerinden açıklanmakta ve daha kişiler doğar doğmaz bu kimlikler üzerlerine giydirilmektedir. Ülkemizde, erkek dendiğinde akla gelen şeyler güç, iktidar, başarı, azim, sorumluluk, babalık, ağabeylik ve evinin geçimini sağlayabilen ve her zaman kadından bir adım önde olmak durumunda olan koca figürüdür. Yukarıda da bahsi geçen ataerkillik yapısı, hegemonik erkeklik ve bu kavramın toplumsal yansımaları Türkiye’de erkek kimliğini oluşturan en temel yaklaşımlardan biridir (Demez, 2005).

Türkiye’de erkek kimliğini tam olarak anlayabilmek ve yorumlayabilmek için Türk kadının toplumda nasıl bir kimlik algısına sahip olduğunu bilmek faydalı olacaktır. Bu bağlamda, Türk kadını ile ilgili tanımlamalar ve kimlik algısı genelde erkek egemen toplum yapısı üzerinden gerçekleşmektedir. Türkiye’de kadın, anne ve eş rolü üzerinden tasvir edilmekte ve ideal kadınlık rolü iyi anne ve eş olmaktan geçmektedir. Türk kadını kimliği erkeğin istediği roller üzerinden de çizilmektedir (Bozok, 2011). İdeal eş, iyi anne, iyi aşı, sorgulamayan kadın rolü erkek tarafından kendi egemenliğini sürdürmek

için çizilmiş roller bütünüdür. Tıpkı Türk erkeği kimliğiyle bütünleşmiş bazı klişeler olduğu gibi, Türk kadınıyla ilişkilendirilen bazı kalıp yargılar vardır. Örnek verecek olursak, “evine bağlı, lafını bilen, kocasını sayan kadın; misafire iyi hizmet eden kadın; hamarat, kocasının ailesine saygılı, güler yüzlü, iyi ev hanımı gibi standart profiller Türkiye’de kadın kimliğini açıkça gözler önüne sermektedir” (Sancar, 2009).

Yukarıda da vurgulandığı üzere, Türkiye’de erkek kimliğini anlamak aslında kadın kimliğini anlamaktan geçmektedir. Çünkü Türk erkeği kadın gibi olmamalı, kadın gibi yürümemeli, gülmemeli, kadın gibi giyinmemeli, kadınların yaptığı işleri yapmamalı yapıyorsa bile buna erkeksi bir yaklaşım katmalıdır. Kısaca, Türk toplumunda erkek olmak kadın rollerinden uzak durmakla eş değerdir. Dahası kadına ait olan özelliklerin zıttı yani sert ve fiziksel açıdan güçlü görünme durumu da Türk erkeği kimliğini tanımlamayı kolaylaştırmaktadır (Yüksel, 2001: 88).

Bunlar dışında olumsuz kadın kimliği söylemleri de hegemonik erkeklik kavramının doğal sonucudur. Erkeğin çıkarına aykırı olan her tavır, toplum için negatif bir yaklaşımla karşılaşır. Örneğin, “kadın açgözlüdür”, “kadın erkeğin ağır çalışma koşullarını anlamaz”, “kadınlar çenebazdır”, “kadınlar birbirini kıskanır”, “kadınlar çok duygusaldır”, “kadınlar aşkı değil parayı seçiyorlar” ifadeleri kadın imajını kötülerken erkeğin üstünlüğünü vurgulayan, böylelikle de eril yapının kendi gerçekleşmesine daha fazla alan açan bir sistemin getirisi (Sancar, 2009).

Ataerkillik ve bu kavramın yarattığı hegemonik erkeklik, erkeğin otoritesini güçlendiren, kadını ikincil konuma iten ve andokrazi olarak adlandırılan erkek egemen bir dünyanın oluşmasına sağlayan bir iktidar sürecidir (Emeklier, 2011: 36). Aynı zamanda televizyonun da bu ataerkil düzeni dolaylı olarak besleyen bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Mellencamp’e göre, televizyon 1950’li yıllardan bu yana hem bir ekoloji hem de bir tür aile meselesi olarak düşünülmektedir. Ona göre, o yıllarda toplu olarak vakit geçirilen oturma odasında televizyon kumandasının babanın hakimiyetinde olduğu bir aile meselesi olmasının dışında bir tür statü simgesi, en yukarıdan dayatılan bir ekonomik durum söz konusudur (1990: 34-35). Morley ise uzaktan kumandayı babanın koltuğu biçiminde sembolize etmekte ve onu ataerkil bir düzenin merkezine oturtmaktadır (1990: 147). Buradan da anlaşılacağı üzere televizyon aile içerisindeki konumu itibarıyla bile hegemonik bir sürecin içerisinde konumlanmakta olduğunu ve erkeğe ve kadına bazı roller biçtiğini belirtmek yanlış olmayacaktır.

Bu bağlamda erkek egemen sistemin içinde tanımlanan erkek ve kadın rollerinin pekişmesinde karşımıza televizyon programlarındaki kadın tasvirlerinin çıktığı söylenebilir. Özellikle Türk televizyonlarında erkeklerin belirlediği kalıplar dâhilinde kadınların hareket etmesine neden olan televizyon formatları üretilmekte, bunun sonucu olarak da Türk televizyonlarında yayınlanan programlar aracılığıyla kadın rolleri, egemen erkek ideolojinin lehine resmedilmektedir. Böylelikle hegemonik erkekliğin gölgesinde, kadının toplum içinde edilgen bir konumda gösterildiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla bu çalışma, kadın kimliğinin ataerkil düzen içerisinde nasıl temsil edildiğini yukarıdaki söylemler ışığında analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın yöntemi

İlgili çalışmada televizyon programları feminist eleştirel söylem analizi aracılığıyla incelenecektir. Feminist eleştirel söylem analizi, medya görselleri, metinler ya da televizyon programlarındaki toplumsal cinsiyete dair kodları ideoloji ve iktidar söylemleri bağlamında inceleyerek kadınlara yönelik eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri,

ataerkil düzendeki sorunları vurgulayarak ön plana çıkarmayı amaçlayan bir yöntemdir (Lazar, 2005: 5). Bu yöntemin en önemli amacı, erkeklerin elinde bulunan iktidar ve egemenlik araçlarının söylemsel olarak ya da medya aracılığıyla nasıl üretildiğini göstermek ve bu sürece karşı olarak bir direnç yaratma pratiğinin peşinden gitmektir (Lazar, 2005: 6). Dolayısıyla bireyler adına farkındalık yaratmak yöntemin en önemli özelliklerinden biri olarak ifade edilebilir. Bu çalışmada da Gelinim Mutfakta ve Zuhal Topal'la Sofrada programlarının dört farklı bölümü feminist eleştirel söylem analizine tabi tutulacaktır. İlgili programların incelenmesinde, hegemonik erkeklik-toplumsal cinsiyet ilişkisi, medyada kadın temsili ve erkek iktidarının yeniden inşasında televizyon programlarının rolü temalarına odaklanılarak kadınların temsili ön plana çıkartılacaktır.

Gelinim Mutfakta ve Zuhal Topal'la Sofrada programlarının analizi

Bu bölümde Gelinim Mutfakta programı ve Zuhal Topal'la Sofrada programının 2018 yılı Kasım ayının ilk haftasında TV'de ve ilgili programların resmi YouTube kanallarında gösterilmiş toplamda dört farklı bölümü analiz edilecektir. Böylelikle TV'nin bir kitle iletişim aracı olarak mevcut egemen ideolojiyi toplumsal cinsiyet ekseninde nasıl pekiştirdiği ve bu sürecin kadın aleyhine nasıl gerçekleştirdiği vurgulanacaktır.

Gelinim Mutfakta programının eleştirel analizi

Görsel 1. Gelinim Mutfakta programı

<https://www.anadolugazete.com.tr/gelinim-mutfakta-yarismasinin-unlu-gelini-canli-yayinda-dogurdu-71575h.htm> (Erişim tarihi: 09.12.2018)

Bu bölümde Fatih Ürek'in sunuculuğunu gerçekleştirdiği, hafta içi her gün Kanal D'de öğle saatlerinde yayınlanan ve yaklaşık iki buçuk saat süren Gelinim Mutfakta programının iki farklı bölümü irdelenecektir. Programda dört farklı kayınvalide ve onların gelinleri yarışmakta, yarışma boyunca gelinler kendilerine verilen süre içerisinde yemeklerini hazırlamakta, bu yarışta gelinleri an ve an izleyen kayınvalideler tabakların kime ait olduğunu bilmeden puanlama yapmaktadır. Gelinim Mutfakta'da gelinler cuma gününe kadar en yüksek puanı alırlarsa gelin ve kayınvalide birlikte birinci olmakta ve 10 bin liralık 5 bilezik kazanmaktalar. Programda haftanın en düşük puanını alan gelin ve kayınvalide ise yarışmaya veda etmekte ve yeni gelin ve kayınvalide yarışmaya katılmaktadır.

Gelinim Mutfakta programı 168. bölüm analizi

Görsel anlatı analizi

Bu bölümde Gelinim Mutfakta programının 168. bölümü* analiz edilecektir. İlgili bölüm yaklaşık iki saat sürmektedir. Program ilk olarak fragman sahneleri ile açılmakta ve doğrudan bir kavga sahnesi gösterilmektedir. Bu sahnede gelinlerden biri diğerini sahte bir karaktere sahip olmakla suçlamaktadır. Hatta bunu yaparken sahte bir çiçek getirerek cümlelerini daha güçlü bir hale getirmeye çalışmaktadır. Bu sahne ile bağlantılı olarak düşünüldüğünde, günümüz medya çağında şiddet, kavga ve savaş kavramları genellikle erkeklerle özdeşleştirilmekte hatta erkeklerin şiddet odaklı mücadeleleri sistem tarafından bir düzlem doğrultusunda meşrulaştırılmaktadır (Peltekoğlu ve Tozlu, 2017). Ancak söz konusu kadınlar olduğunda, ilgili programda da görüldüğü üzere, kadınlar herhangi bir amacı olmayan bir mücadelenin içinde resmedilmektedir. Yani kadınlar saçma nedenlerle birbirleriyle tartışmaktaymış şeklinde sunulmaktadır. Bu durum televizyon üzerinden kadının varlığıyla bir mücadele içersinde olamayacağına dair bir gönderme olarak yorumlanabilir.

Programdaki bir diğer ilgi çekici detay, programın adından da anlaşılacağı üzere birçok sahnenin mutfakta geçmesidir. Bu noktada programdaki hemen her kadın figürü mutfakta betimlenmekte bu durum ise kadının yeri mutfaktır mesajının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bir diğer deyişle ülkemizdeki kalıplaşmış olan kadına dair rollerin bu programdaki mekân kavramı üzerinden pekiştirildiği söylenebilir. Ayrıca bu mesajla kadın kimliğinin ötekileştirildiğini ve günlük hayat pratikleri bağlamında tek tipleştirildiği de ifade edilebilir. Bu durum da erkek egemen sistemin kendini pekiştirmesi sürecinde televizyonun etkisi Gelinim Mutfakta programı özelinde gözler önüne serilmektedir.

Programın formatı yukarıda da anlatıldığı üzere haftayı birinci bitirerek ilgili bilezik ödülünü kazanma üzerine kuruludur. Bu noktada gelin ve kayınvalidelerin mücadelesi anlaşılabilir bir durumdur. Ancak 168. bölüm boyunca hemen her kadın figürü aç gözlü ve para odaklı resmedilmekte, altın ödülünü kazanmak için yapamayacakları şey yokmuş gibi tasvir edilmektedirler. Hatta kayınvalideler diğer gelinleri acımasızca eleştirmekte ve bölüm boyunca küçük hilelere başvurumaktadırlar. Bu eleştirilerin en belirgin nedeni ise bademli pilavın pişirilme şekli üzerinedir. Görüldüğü üzere, bu durum kadın kimliğini tamamen olumsuz bir konuma yerleştirmekte ve onları bir standart tiple sunarak ötekileştirmektedir. Bir diğer deyişle kadın, bu format üzerinden basite indirgenmekte ve önemsizleştirilmektedir.

Hegemonik erkekliğin Gelinim Mutfakta programındaki (168. bölüm) yansımaları

İlgili programda sunucu Fatih Ürek dışında hiçbir erkek figürü bulunmamaktadır. Fatih Ürek ise programın sunucusu olması dışında bir tür otoriteyi temsil etmektedir. Kadınlar Ürek'in eleştirileri doğrultusunda yemek hazırlamakta, onun yorumları ve eleştirilerine ise herhangi bir reaksiyon gösterememektedirler. Bu bağlamda, kadınların çoğunluk oldukları oluşumlarda dahi edilgen bir yapıyla sunulmaları oldukça ilgi çekici bir ayrıntıdır. Ayrıca Ürek'in ilgili programdaki varlığı aynı zamanda hegemonik bir düzenin gölgesini oluşturmaktadır. Kadın figürü otoritenin isteklerini yerine getiren bir düzlemde

* Program linki: <https://www.kanald.com.tr/gelinim-mutfakta/bolumler/gelinim-mutfakta-168-bolum>

vurgulanırken, erkek egemen ideoloji fiziksel anlamda azınlıkta bile olsa kendini gerçekleştirmeye devam etmektedir.

168. bölümün bir diğer sahnesinde kayınvalidelerden birinin diğerine kendi yapmış olduğu güzellik maskesini sürerken gösterilmektedir. Fakat bu sahnede maskeyi süren kayınvalide oldukça absürt bir tavırla bunları gerçekleştirmektedir. Bir yandan da kadının sürekli olarak güzel görünmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu noktada milyonlarca insan tarafından takip edilen bir programda kadın kimliği dış görünüşten ibaret bir kimlikle açıklandığını ve kadınların akademik ve kültürel yeteneklerinin ikinci plana itildiğini iddia etmek mümkündür. Ayrıca programın formatı normalde yemek yapmak üzerine kurulu olmuş olmasına rağmen programdaki yarışmacılar daha fazla reyting için olmadık kimliklere bürünmekte ve bambaşka karakterlermiş gibi hareket etmektedirler. Bu durum da televizyonun kitleleri kontrol etme şeklinin bir diğer uzantısı olarak yorumlanabilir.

Görüldüğü üzere, Gelinim Mutfakta programı hegemonik erkeklik bağlamında değerlendirildiğinde, televizyonun kadınları ne derece olumsuz resmettiğinin belirgin örneklerinden biri olarak gösterilebilir. Kadın kimliğinin narin, hassas, kırılğan tasvirinin yanı sıra yüzeysel ve materyalist şekilde de vurgulandığı bu programda kadına dair toplumsal roller kadının aleyhine sürekli olarak pekiştirilmekte, erkeğin gölgesi kadına dair olan her şeyi negatif bir perspektifle izleyicilere sunmaktadır. Bu durumun ise toplumdaki yerleşik kadın kimliğini olumsuz anlamda güçlendirdiğini söylemek ve ülkemizdeki toplumsal cinsiyet algısının, erkek egemen ideolojinin buyrukları doğrultusunda günlük pratikleri etki altına almaya devam ettiğini belirtmek mümkündür.

Gelinim Mutfakta programı 170. bölüm analizi

Görsel anlatı analizi

Gelinim Mutfakta programının 170. bölümü* yaklaşık iki saat sürmektedir ve program bölüm içerisinde yer alan sansasyonel kavga sahnelerinin bulunduğu bir fragmanla başlamaktadır. Ardından ilgili programdaki tek erkek karakter olan Fatih Ürek programın açılışını yapmakta ve bu bağlamda merkezi bir görev üstlenmektedir. 170. Bölüm, yukarıda analiz edilen 168. bölümdeki aynı yarışmacıların yer aldığı dolayısıyla benzer temaların ve konuların tartışıldığı bir bölüm olarak nitelendirilebilir. İlgili bölüm, haftanın finali olarak adlandırılmakta bu nedenle yarışmaya katılan gelin ve kayınvalideler tarafından oldukça önemsenmektedir. Yarışma kayınvalidelerden birinin Kleopatra makyajıyla programda yer almasıyla eğlenceli bir başlangıca sahiptir. Ancak hemen sonrasında programda alevli tartışmalar yaşandığı gözlemlenmektedir. Önce gelinlerin birbirlerini sert şekilde eleştirmeleri ardından da kayınvalidelerin birbirleri hakkındaki sert ifadeleri programın genel yapısına uygun şekilde bu bölümde de göze çarpmaktadır. Hatta gelinlerden biri bir diğerine “kendin ol” yazan bir pankart vererek oldukça sert bir şekilde eleştirmektedir. Bu bağlamda bu program özelinde konuşulacak olursa, kadın kimliği genel hatlarıyla televizyon üzerinden negatif bir süreçle ilişkilendirilmektedir.

Program final haftası olması sebebiyle gelinlere verilen belirli görevlerin yerine getirilmesi ve diğer kayınvalidelerin sıklıkla yemek pişirmek üzerine odaklanmış bu görevleri puanlamasıyla devam etmektedir. Ancak gelinler mutfakta kendilerine verilen

* Program Linki: <https://www.kanald.com.tr/gelinim-mutfakta/bolumler/gelinim-mutfakta-170-bolum>

kurabiye pişirme görevini yerine getirirken birbirleriyle sert tartışmalara girmekte ve kendi özel hayatları hakkında çeşitli yorumlarda bulunmaktadır. Bunun yanı sıra kayınvalidelerde gelinleri hakkında yapılan suçlamalar hakkında yorum yapmakta ve diğer gelinleri eleştirerek kendi gelinlerini savunmaya çalışmaktadır. Bunun yanı sıra gelinlerden biri yeni evli olduğunu ifade eden bir geline yemek kitabı hediye etmektedir. Bu noktada televizyon üzerinden kadın evliyse yemek yapmayı bilmeli ve eşine yemek yapmalıdır mesajı verildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Dahası kayınvalideler de gelinlerinin oğullarına yemek yapmasını bir tür zorunluluk olarak görmektedir. Son olarak 170. bölümde yani final haftasının son bölümünde kadınların bilezik kazanmak adına girdikleri mücadelenin oldukça materyalist bir sunumla izleyiciye yansıtıldığını belirtmek mümkündür. Bu durumun da kadın kimliğinin tek taraflı gösterilmesiyle sonuçlandığı belirtilebilir. Görüldüğü üzere, program formatı gereği neredeyse programın tamamında birbirleriyle alay eden, birbirlerinin arkasından konuşan, bazen duygusal tepkiler vererek ağlama krizlerine giren kadınlar yer almakta, bunun dışında ataerkil kodların yer aldığı çeşitli göndermeler bulunmaktadır. Bunun sonucunda da kadının medyadaki sunumu oldukça olumsuz şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Hegemonik erkekliğin Gelinim Mutfakta programındaki (170. bölüm) yansımaları

Connell'a göre hegemonik erkekliğin kamusal bir yanı vardır ve Connell bu süreci ön plana çıkartılmış kadınlık ile bağdaştırır (1998: 247). Ayrıca özellikle televizyon gibi herkesin rahatlıkla ulaşabildiği kitle iletişim araçlarında bir diğer deyişle kamuya açık ortamlarda kadının sunumunun erkek egemen pratiklerle bağlantılı olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır (Kepekçi, 2012: 80). Hatta Connell'ın (1998) ortaya attığı erkeklik algısına göre tek bir erkeklik kavramı yoktur. Aksine erkekler ve onların gölgesinde yer alan kadınlar arasında bitmek bilmeyen bir mücadele vardır ve bu mücadele sürecinde baskın olan erkeklik diğer örüntüleri yani ötekileştirilen erkek rollerini ve kadınları kendi ideoloji üzerinden tekrardan tanımlamakta ve yeniden inşa etmektedir. Bu söylemlere paralel olarak Gelinim Mutfakta programındaki kadına dair roller gözlemlendiğinde karşımıza genel anlamda erkek egemen toplumun kadınlara dayattığı kavramlar karşımıza çıkmaktadır. Örneğin gelinlerin sürekli olarak mutfakta tasvir edilmesi, kayınvalidelerin oğullarıyla ilgili konuşmalarda sürekli onları övmeleri yani erkekliği yüceltmeleri, kadına dair rollerin sadece annelik ve eş üzerinden kodlanması, program boyunca merkezi konumda sadece Fatih Ürek'in yer alması ve baskın bir karakter olarak kadınlardan üstün bir şekilde resmedilmesi, ilgili programın bu bölümünde hegemonik erkekliğin izdüşümleri ile örtüştürülebilecek bazı detaylar olarak sunulabilir.

Görsel 2. Zuhal Topal'la Sofrada programı

<https://www.fox.com.tr/Zuhal-Topal-la-Sofrada/bolumler> (Erişim tarihi: 15.12.2018).

Zuhal Topal'la Sofrada programının eleştirel analizi

Bu bölümde hafta içi her gün akşam kuşağında yayınlanan ve yaklaşık iki saat süren Zuhal Topal'la Sofrada programının iki farklı bölümü analiz edilecektir. Bu formatta tıpkı Gelinim Mutfakta programında olduğu gibi, gelin ve kayınvalideler bir araya gelmekte, her gün bir evde toplanılmakta, o günün gelini çeşitli yemekler yapmakta ve diğer kayınvalideler tarafından günün menüsü oy aracılığıyla değerlendirilmektedir. Haftanın sonunda en fazla oyu alan gelin ve kayınvalide haftanın birincisi olmaktadır. Yapımcılığını Dual Yapım'ın üstlendiği programla ilgili Zuhal Topal, “eski geleneklerimizi, göreneklerimizi barındıran, kayınvalideler ve gelinler arasındaki ilişkileri ele alan hem yarışma hem yemek, hem de sohbeti ve dedikoduyu barındıran sürpriz bir program” ifadesini kullanmaktadır.

Zuhal Topal'la Sofrada programı 45. bölüm analizi

Görsel anlatı analizi

Yaklaşık iki saat süren ilgili program* birçok açıdan Gelinim Mutfakta programının yapısıyla örtüşmektedir. İlgili program 5 Kasım haftasında Adana'da gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla program boyunca Adana yemekleri menülerde yer almakta, Adana'ya dair mesajlar verilmekte, katılımcılar Adana şivesi yapmakta ve Adana kültürü bir şekilde tüm Türkiye'ye tanıtılmaktadır. Ancak daha ilk programdan itibaren ilişkiler tartışma odaklı, absürt bir yapıda ve geleneksel değerlerden tamamen uzak bir şekilde resmedilmekte ve bu durum kadınların kimlikleriyle özdeşleştirilmektedir.

Programın devamında Zuhal Topal eve gelmiştir ve diğer kayınvalideler ile sofraya oturulmuştur. Ancak kayınvalidelerden biri elinde tuttuğu kırmızı bir balonu patlatarak kendince diğer kayınvalidelere gözdağı vermeye çalışmaktadır. Yani evine misafir olduğu gelin kayınvalideye günün menüsünün başarısız olacağını mesajını bu absürt mesajla vermektedir. Görüldüğü üzere insanlar televizyon karşısında ilgi çekmek, kendilerini özel hissetmek için birçok yolu denemektedirler (Niedzviecki, 2011: 48). Ancak bu hareket televizyon üzerinden kadının toplumsal rolünü tamamen aşağıya edildiğini gözlemlenebilir. Bir diğer deyişle, bu format aracılığıyla kadın kimliği nerede

* Program Linki: <https://www.fox.com.tr/Zuhal-Topal-la-Sofrada/bolum/45>

nasıl davranacağını bilmeyen, kişisel değerlerden uzak ve basit bir karaktermişçesine sergilenerek egemen erkek ideolojinin kucağına itildiği belirtilebilir.

45. bölümün devamında kayınvalidelerin puanlamalarla ilgili yapmış oldukları stratejiler anlatılmakta ve kayınvalidelerin birbirinin önüne geçmek için adil olmayan puanlamalarda bulunduğu gösterilmektedir. Yarışma formatı adı altında birbirlerine bu derece acımasız davranan insanların geleneksel Türk ritüelleriyle örtüştüğünü söylemek pek mümkün görünmemektedir. Tıpkı Gelinim Mutfakta programında olduğu gibi, bu programda milyonlarca insana yanlış bir toplumsal mesaj vermekte ve bireyler için bu bize ait olmayan yaklaşımlar normalmiş gibi gözükmeye başlamaktadır. Ancak bu durum kadın kimliği üzerinden gerçekleştirilmekte, kitle iletişim araçları vasıtasıyla ortaya çıkan bu toplumsal gerileme ya da yozlaşma kadın kimliğiyle özdeşleştirilmektedir. Kısaca kadın kimliğinin erkek egemen sistem tarafından suçlanır şekilde resmedildiği iddia edilebilir.

Hegemonik erkekliğin Zuhal Topal'la Sofrada programındaki (45. bölüm) yansımaları

Tıpkı Gelinim Mutfakta programında olduğu gibi, bu programda da kadın ev, mutfak ve yemek üçgeninde resmedilmekte, kadının iş ve akademi dünyasındaki önemi ve yeri göz ardı edilecek şekilde mesajlar verilmektedir. Bu durum hegemonik erkekliğin medya üzerinden bir uzantısı olarak düşünülebilir. Dahası yukarıda da bahsedildiği gibi Zuhal Topal program formatını dedikodu odaklı olduğunu belirtmektedir. Ancak dedikodu ile kodlanan şey Türk kadınları ve onların toplumdaki sosyal davranışlarıdır. Yani ilgili program aracılığıyla kadın kimliği dedikoducu ve yüzeysel bir tabanda tasvir edilmektedir.

Zuhal Topal'ın sunduğu bu programda da dış ses olarak adlandırılan karakter hariç herhangi bir erkek figürü bulunmamaktadır. Ancak bu programda Zuhal Topal mutlak bir otorite olarak yer almakta, programın ilerleyişine yön vermekte, kimi zaman kayınvalideleri oldukça sert şekilde eleştirmektedir. Hatta 45. bölümde kayınvalidelerin programdaki gelinin yemeklerini beğenmemesine karşı çıkararak tepkisini ortaya koymaya çalışmıştır. Fakat ilgili programın sunucusu Zuhal Topal, ilgili program aracılığıyla kendi hemcinslerini ötekileştirmekte, onların ataerkil bir düzenin parçası olarak betimleyerek normal olanın, doğal olanın ya da olması gerekenin bu olduğunu vurguladığını söylemek yanlış bir iddia olmayacaktır.

Programın son bölümünde ise reyting amaçlı, seyirci arttırma amaçlı olduğu her halinden belli olan bir sahne ile son bulmaktadır. Daha önce balon patlatan kayınvalide bu sefer ise ağlama krizine girmiştir ve yanındaki kayınvalide de onun elinden tutarak ona destek olmaktadır. Bu sahne seyirciler açısından birçok açıdan merak uyandırıcıdır. Ancak bu sahnenin yarattığı bilinç kadınlar adına oldukça olumsuz bir imajın ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Program boyunca sadece yemek yapabilen, dedikodu yapıp birbirlerini acımasızca eleştiren, sofrada absürt şakalar yapan bir kadın grubunun hikayesi vurgulanırken diğer yandan da son sahnede ağlayan kadın figürü, kadını zayıf, kırılabilir ya da aşırı duygusal olarak betimlemekte, böylece programda kadın basite indirgenen bir kimlikle ifade edilmektedir. Dolayısıyla TV programı aracılığıyla yaratılan bu durum geçmişten günümüze gelen olumsuz erkek egemen ideolojinin kendini farklı şekilde göstermesiyle ilişkilendirilebilir.

Zuhal Topal'la Sofrada programı 49. bölüm analizi

Görsel anlatı analizi

Yaklaşık iki saat süren 49. bölüm* Adana'da çekilmiştir. Dolayısıyla bu bölüm için Adana'ya ait yerel görsellerin bulunduğu, Adana yemeklerinin tanıtıldığı, şehrin kültürel ve sosyal dokusunun ön plana çıkarıldığı bir bölüm olduğu söylenebilir. İlgili program Zuhal Topal'ın eve gelmesi gelin ve kayınvalide ile sohbet etmesi ve ardından gelinin günün menüsünü hazırlamak adına alışverişe gitmesiyle başlamaktadır. Tıpkı yukarıda analiz edilen bölümdeki gibi bu bölümde de belirgin bir erkek kimliğinden bahsetmek pek mümkün değildir. Yalnızca dış ses erkektir ancak dış ses programın işleyişinde Zuhal Topal kadar belirgin bir göreve sahiptir. Bu noktada erkek kimliği doğrudan olmasa bile dolaylı olarak programın akışında rol oynamaktadır.

Programın devamında ev sahibi olan gelin ve kayınvalidenin yemek yaptığı sahneler gösterilmektedir ve programın yapısı dolayısıyla kadınlar hep mutfakta yer almaktadır. Ayrıca ev sahibi kayınvalide de misafirler gelmeden onlar hakkında oldukça sert cümleler kullanmakta ve kayınvalidelerin yemekleri beğenmemesi durumunda onları evinden kovacağını belirtmektedir. Sonrasında misafirler gelmiştir ve teker teker yemeklerle ilgili yorumlar yapılmaktadır. Ancak bu süreç esnasında yine eve misafir olarak gelen kayınvalideler yemekleri tatmadan evin gelinini oldukça sert bir üslupla eleştirmektedir. Bu eleştiriler esnasında çoğu kez sesler yükselmekte, kadınlar birbirlerini aşağılar bir tavırla konuşmaktadır. Bu bağlamda bu bölüm boyunca kayınvalideler aracılığıyla kadın kimliği oldukça saldırgan ve haftanın ödülünü kazanmak adına olabildiğince materyalist bir sunumla televizyon seyircisine sunulmaktadır.

Programın son dakikalarında tartışmalar sonucunda ev sahibi kayınvalide oldukça duygusallaşmakta ve ardından ağlamaya başlamaktadır. Bunun üzerine diğer kayınvalideler mutsuz olan kayınvalidenin üstüne daha çok gitmekte ve tartışmalar daha da büyümektedir. Programın genel formatından da anlaşılacağı üzere ikili ilişkiler bir tür kısır döngü içerisinde izleyicinin karşısına getirilmektedir. Kayınvalideler birbirlerini kızdırmakta ve ardından sinir krizleri geçirmekte sonrasında ise Zuhal Topal bir hakem görevi görerek durumu sakinleştirmektedir. Ancak Zuhal Topal bu işlevini programın son anına kadar yerine getirmemekte daha ziyade izleyici konumunda hareket etmektedir. Bu stratejinin ilgili programın reytinglerini artırma amaçlı izlendiğini iddia etmek mümkündür.

Hegemonik erkekliğin Zuhal Topal'la Sofrada programındaki (49.bölüm) yansımaları

Medyada, özellikle de televizyon programlarında kadın ve erkek rolleri dönemin egemen ideolojisi tarafından sürekli olarak yeniden tanımlanır ve ona göre inşa edilir. Buna paralel olarak da erkeklik ve kadınlıkla alakalı öğretiler, imgeler, görseller ve sözcükler televizyon üzerinden sıklıkla kamuoyuyla buluşturulur (Meral, 2011: 308). Dolayısıyla Zuhal Topal'la Sofrada programı içerisinde barındırdığı kadına dair stereotiplerle erkek egemen toplum tarafından dayatılan rolleri dolaylı da olsa pekiştiren bir aracı vazifesi gördüğünü belirtmek mümkündür. Öyle ki program boyunca kullanılan kültürel kodlar sıklıkla kadınların aleyhine işlemektedir. Bu noktada 49. bölüm özelinde de hemen her kadın ya anne kimliğiyle ya eş rolüyle ya da ev hanımı şeklinde sunulmaktadır. Bu

* Program linki: <https://www.youtube.com/watch?v=RX9FwZvWki4>

örneklerin yanı sıra, sıklıkla kadınlar duygusal, dedikoducu ve yüzeysel bireyler olarak betimlenmektedir.

Erkekliğe dair toplumsal kodlar incelendiğinde ve hegemonik erkeklik bağlamında bu kodlar analiz edildiğinde, erkeğin medyada sıklıkla duygularını belli etmeyen bir ketumlukta temsil edildiği, rasyonellikle bağdaştırıldığı, kadına karşı güç merkezi olarak sunulduğu gözlemlenebilir (Onur ve Koyuncu, 2004: 39). Bu ifadeler ışığında Zuhal Topal'la Sofrada programının 49. bölümünde karşımıza çıkan kadınlar genelde aşırı tepkiler veren duygusal kadınlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu bölüm boyunca tıpkı diğer bölümde olduğu gibi çoğu kez absürt diyebileceğimiz sohbetlerle ya da cümlelerle karşılaştığı söylenebilir. Bu noktada erkekliği ya da erkek egemen sistemi tanımlayan şeylerin zıttı olan bazı kavramların, Zuhal Topal'ın bu programında kadınlarla özdeşleştirildi ifade edilebilir. Bu sebeple ilgili programın bu bölümünde hegemonik erkekliğin ve ona dair bazı yansımaların bir kitle iletişim aracı olan televizyon üzerinden pekiştirildiği gözlemlenebilmektedir.

Genel değerlendirme ve sonuç

Kitle iletişim araçlarının günümüz egemen ideolojilerin en büyük beslenme ve kendini yeniden üretme merkezleri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda, ülkemizin erkek egemen bir ideolojiden beslenmesi dolayısıyla televizyon neredeyse en önemli ideolojik araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayatımıza dair pratiklerin belirlenmesinden tutun da tüketim algımıza kadar birçok şey popüler kültür bağlamında TV programları aracılığıyla bizlere sunulmaktadır. Dolayısıyla televizyonun kitlelerin sosyo-kültürel rollerinin şekillenmesindeki etkisi oldukça büyüktür (Erdoğan, 1999: 35).

Televizyonun bireylerin sosyal rolleri belirleme dışında toplumsal cinsiyet rollerini de belirlemede oldukça etkin bir güce sahip olduğu söylenebilir. Medya tarafından kitlelere sunulan kadın ve erkek rolleri toplumsal bilince oldukça hızlı şekilde nüfus etmekte ve bu roller bireyler tarafından benimsenmektedir. Ancak medyayı elinde tutan hegemonik gücün aynı zamanda erkek egemen ideoloji ile sırt sırta olduğu hesaba katıldığında kadın kimliği ve kadına dair yüklenen roller ataerki düzenin devamını sağlar nitelikte hareket ettiği belirtilebilir. Bu süreçte ise kimi zaman magazin programları kullanılmakta, kimi zaman dizilere başvurulmakta çoğu kez ise 'reality show' tadında program formatları yaratılarak kadın kimliği baskın ideolojiye kurban edilebilmektedir. Yani kadın, erkek iktidarının ötekileştirdiği, özgürlüklerini ve isteklerini erkeklerin çizdiği sınırlar dâhilinde yaşamak zorunda bırakılmıştır (Kaylı, 2011: 19-23).

Dolayısıyla kadın kimliğinin medya tarafından yeni bir program formatı aracılığıyla nasıl ötekileştirildiği ve olumsuz anlamda resmedildiğini anlatan ilgili çalışmada, toplumsal cinsiyet, kimlik, kadın ve erkek kimliği ve hegemonik erkeklik gibi temel kavramlar anlatılarak erkek egemen sistemin ideolojik uzantıları televizyon üzerinden analiz edilmiştir. Bu çalışmada örneklem olarak seçilen iki farklı programa ait dört bölüm incelenmiştir. İlk olarak analiz edilen Gelinim Mutfakta programının her iki bölümünde de karşımıza kadını basmakalıp rollerle tanımlayan, kadının potansiyelini görmezden gelen, onun yerinin mutfaktan öteye geçemeyeceği mesajını veren, bunu yaparken de kadın kimliğini erkek egemen sistemin çizdiği rollere göre tanımlayan bir formatın varlığı ortaya konmuştur. Dahası Gelinim Mutfakta programı aldığı yüksek reyting dolayısıyla televizyonun kitleleri etkilemedeki büyük etkisini de ortaya koymaktadır. Doğal olarak ilgili programın kadının toplum içerisindeki yerini birçok açıdan değersizleştiren bir ideolojinin yan ürünü olarak değerlendirmek yanlış bir yorum olmayacaktır. Bu nedenle

ilgili programın hegemonik bir erkek egemen sistemle bağdaştırılması mümkün gözükmemektedir.

İncelenen ikinci program olan Zuhal Topal'la Sofrada programı da format olarak ilk incelenen programa benzemekte ancak bu programdaki kadın temsilleri çok daha absürt şekilde izleyicilere sunulmaktadır. Kadın yine mutfakta betimlenirken diğer yandan kadına yüklenen roller bu program vasıtasıyla toplumsal çözülme ve yozlaşma ile de bağdaştırılmaktadır. Yemek sofrasında balon patlatan kadınlar, dedikodu yaparak birbirlerini aşağılayan kimlikler, abartılı sinir krizleri geçirerek programın reytinglerini tavan yapmaya çalışan karakterler bu programın 45. ve 49. bölümlerinde genel atmosferi oluşturmakta, kadına dair olan birçok şey televizyon üzerinden basitleştirilmektedir. Ayrıca hegemonik erkeklik ve genel erkeklik tanımlarının karşısında yer alan duygusal olma, aşırı hassas olma gibi roller bu program aracılığıyla doğrudan kadınlarla özdeşleştirilmektedir. Bunun sonucu olarak hem bu programın hem de Gelinim Mutfakta programın ataerkil düzenin kadına dair belirlediği bazı basmakalıp rolleri güçlü bir iletişim aracı olan televizyon vasıtasıyla tekrardan güçlendirdiği ya da pekiştirdiği söylenebilir.

Kaynakça

- Akca, Emel Baştürk ve Tönel, Ebru (2011) Erkek(lik) Çalışmalarına Teorik Bir Çerçeve: Feminist Çalışmalarından Hegemonik Erkekliğe. *Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil*, Ed. İ. Erdoğan, ss.11-39. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Aşkın, Muhittin (2007) Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2): 213-220.
- Atay, Tayfun (2004). Erkeklik En Çok Erkeği Ezer. *Toplum ve Bilim*, (101): 11-31.
- Beneke, Timothy (1997) *Proving Manhood Reflections on Men and Sexism*. California: University of California Press.
- Bhasin, Kamla (2003) *Toplumsal Cinsiyet Bize Yüklenen Roller*, Çev. Kader Ay. İstanbul: Kadav Yayınlar.
- Bilgin, Nuri (2007) *Kimlik İnşası*. İzmir: Asina Kitaplar.
- Binark, Mutlu (2001) *Kadının Sesi Radyo Programı ve Kimliği Konumlandırma Stratejisi*, *Toplumbilim*. Ankara: Bağlam Yayınları
- Bozok, Mehmet (2011) *Soru ve Cevaplarla Erkeklikler*. İstanbul: Sogep Yayınları.
- Bozok, Mehmet (2018) Türkiye'de Ataerkillik, Kapitalizm ve Erkeklik İlişkilerinde Biçimlenen Babalık. *Fe Dergi*, (10):31-42.
- Brannon, Ruth (1995) The Use of the Concept of Disability Culture: A Historian' s View, *Disability Studies Quarterly*, 15(4): 3-15.
- Carrigan, Tim, Connell, Bob and Lee, John (1985) Toward a New Sociology of Masculinity, *Theory and Society*, 14(5): 551-604.
- Connell, Robert William (1998) *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*, Çev. Cem Soydemir. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Connell, Robert William (2002) Masculinities And Men's Health, *Gender in Interaction. Perspectives On Femininity And Masculinity in Ethnography and Discourse*, Ed. B. Baron. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Connolly, William Eugene (1995) *Kimlik ve Farklılık*. İstanbul: Mart Matbaacılık.
- Demez, Gönül (2005) *Kabadayından Sanal Delikanlıya Değişen Erkek İmgesi*. İstanbul: Babil Yayınları.
- Demren, Çağdaş (2003) *Erkeklik, Ataerkillik ve İktidar İlişkileri*. Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın, Hacettepe Üniversitesi Yayınları: Ankara.

- Dökmen, Zehra Yaşın (2004) *Toplumsal Cinsiyet & Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. Ankara: İnkılap Kitabevi.
- Ehrenreich, Barbara (1995) *The Decline of Patriarchy, Constructing Masculinity*. Ed. Maurice Berger. New York: Routledge
- Emeklier, Bilgehan (2011) Uluslararası İlişkiler Disiplininde Epistemolojik Paradigma Tartışmaları: Postpozitivist Kuramlar. *Bige Strateji*, 2(4).
- Erdoğan, İrfan (1999) Popüler Kültür, Kültür Alanında Egemenlik ve Mücadele. *Popüler Kültür ve İktidar*, Der. Nazife Güngör. Ankara: Vadi Yayınları.
- Ersoy, Ersan (2009) Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği), *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2): 209-230.
gunceldiziprogram.com, <https://www.gunceldiziprogram.com/gelinim-mutfak-tararisma-formati-basvuru-formu-sunucu-ve-yarismacilari/> (Erişim tarihi: 08.12.2018).
- Harris, Marla (2004) Gender Trouble in Paradise (Hotel) or a Good Woman is Hard to Find. *Feminist Media Studies*, 4(3): 356-58
- Hearn, Jeff (2004) From Hegemonic Masculinity to the Hegemony of Men. *Feminist Theory*, 5(1): 49-72.
- Kaylı, Derya Şaşman (2011) *Kadın Bedeni ve Özgürleşme*, İzmir: İlya Yayınevi.
- Kepekçi, Egemen (2012) (Hegemonik) Erkeklik Eleştirisi ve Feminizm Birlikteliği Mümkün mü?. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (11): 59-86.
- Kılınç, Barış (2017) *Medyada Eleştirel Yaklaşımlar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Lazar, Michelle M. (2005) *Feminist Critical Discourse Analysis: Gender, Power and Ideology in Discourse*. New York: Palgrave Macmillan.
- Levy, Donald P. (2007) Hegemonic masculinity. Ed. Flood, M., Gardiner, J. K., Pease, B., Pringle, K. *International Encyclopedia of Men and Masculinities*. London: Routledge.
- Marshall, Gordon (1999) *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mattelart, Armand (1998) *İletişim Kuramları Tarihi*, Çev. Merih Zıllıoğlu. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mellencamp, Patricia (1998) Durum Komedi, Feminizm ve Freud. Gracie ve Lucy'nin Söylemleri. *Eğlence İncelemeleri Kitle Kültürüne Eleştirel Yaklaşımlar*, Haz. T. Modleski. İstanbul: Metis Yayınları.
- Meral, Pınar Seden (2011) Erkek Hegemonyasının (Yeniden) Üretimi: Dergi Reklamlarında Hegemonik Erkekliğin Temsili. *Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil*, Ed. İ. Erdoğan, ss.297-323. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
milliyet.com.tr, <http://www.milliyet.com.tr/evlilik-programlari-kaldirildi-mi--magazin-2505948/> (Erişim tarihi: 10.12.2018).
- Morley, David (1990) *Family Television: Cultural Power and Domestic Leisure*. London: Routledge.
- Mutlu, Erol (1991) *Televizyonu Anlamak*. Ankara: Gündoğan Yayıncılık.
- Niedzwiecki, Hal (2011) *Ben Özelim*, Çev. Sibel Erduman. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Nizam, Feridun ve Kök, Halime (2017) En İyi Benim Programı Örneğiyle Gündüz Kuşağı Televizyon Programlarındaki Kadın ve Erkek Temsiline Eleştirel Bir Bakış. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(44): 155-170.
noluyo.tv, <https://noluyo.tv/haber/14786/zuhal-topalin-sunacagi-yeni-format-belli-oldu/> (Erişim tarihi: 25.11.2018).

- Onur, Hilal ve Koyuncu, Berrin (2004) Hegemonik Erkekliğin Görünmeyen Yüzü: Sosyalizasyon Sürecinde Erkeklik Oluşumları ve Krizleri Üzerine Düşünceler, *Toplum ve Bilim Dergisi (Erkeklik)*, (101):31-49.
- Özbay, Cenk ve Baliç, İlkay (2004) Erkekliğin Ev Halleri. *Toplum ve Bilim*, (101): 89-103.
- Özçatal, Elif Özlem (2011) Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1).
- Özsoy, Aydan (2011) Yerli Polisiye Televizyon Dizilerinde Hegemonik Erkek(lik). *Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil*, Ed. İ. Erdoğan, ss.125-161. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Peltekoğlu, Filiz Balta ve Tozlu, Emel (2017) Medya Yansımaları Ekseninde Kadına Şiddet Sorunsalı ve Halkla İlişkiler. *Marmara İletişim Dergisi*, (28): 1-20.
- Prusank, Diane T. (2007) Masculinities in Teen Magazines: The Good, the Bad and the Ugly. *The Journal of Men's Studies*. 15(2): 160-177.
- Sancar, Serpil (2009) *Erkeklik: İmkânsız İktidar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Segal, Lynne (1992) *Ağır Çekim Değişen Erkeklikler, Değişen Erkekler*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Şimşek, A. Aslı ve Öner, Recep Volkan (2015) Türkiye’de Hegemonik Erkeklik: Medyada ve Hukukta İzler, Dönüşümler ve Olasılıklar. *Global Media Journal TR Edition*, 6(11): 447-477.
- Tajfel, Henri ve Turner, John C. (1986) The Social Identity Theory of Intergroup Behaviour, Ed. S. Worchel & W. G. Austin. *Psychology of Intergroup Relations*. Chicago: Nelson Hall.
- Türk Dil Kurumu (1945) Türkçe Sözlük. Ankara.
- Weeks, Jeffrey (1998) *Farklılığın Değeri, Kimlik: Topluluk, Kültür ve Farklılık*, Çev. J. Rutherford, İstanbul: Sarmal Yayıncılık.
- Whitehead, Stephen M. (2007) Male, *International Encyclopedia of Men and Masculinities*, Der. Flood, M., Gardiner, J.K., Pease, B. and Pringle, K., New York: Routledge.
- Yüksel, N. Aysun (1999) Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’deki Toplumsal Cinsiyet Kalıplarının Televizyon Dizilerindeki Yansımaları. *Kurgu Dergisi*, 33(16): 67-81.